

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТА СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ НА МІКРО- Й МАКРОРІВНЯХ

*Л.А.Євчук, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Цінність та ефективність рішень, що приймаються, значною мірою залежить від повноти, точності й своєчасності надходження різномірної інформації. Науково-технічна революція в області інформаційних технологій змінила підходи до організації діяльності економічних суб'єктів та її обліку. Використання нових досягнень інформаційних технологій та інформаційних ресурсів, впровадження оптимальних моделей збору та обробки даних підвищують ефективність господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: звітність, інформаційні технології, інформація, прийняття рішень, управління.

Постановка проблеми. Все більшу й вагомішу роль у житті суспільства відіграє інформація. Від простого джерела новин вона перетворилася в потужний елемент потенціалу підприємств, який складає сукупність інформаційних ресурсів та інформаційних технологій.

За визначенням М.Портера, інформаційна технологія включає інформацію, яка створюється й використовується у бізнесі, широкий спектр технологій її обробки, комп'ютери, а також обладнання розпізнавання даних, технології комунікацій, автоматизацію підприємств, інші апаратні засоби та супроводжувальні послуги [6].

Сучасний світ переживає нову інформаційно-технологічну революцію, в основі якої лежать чинники: збільшення потужності обчислювальної техніки та зниження її ціни, зниження вартості передачі інформації, інтеграція обчислення і телезв'язку. Цифрові технології уможливили інтегрування телекомунікаційної й обчислювальної галузі та поєднали сегменти інформатики для забезпечення послуг щодо обробки мови, тексту, вигляду даних та інформації [2].

Інформація, як важливий виробничий ресурс, має багатofункціональний характер. Підсумовуючи та узагальнюючи зміст всіх функцій, можна стверджувати, що інформація, в кінцевому рахунку, слугує підґрунтям прийняття організаційних, управлінських та стратегічних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень різних видів та рівнів згадуються в роботах Л.Л.Антонюка [2], В.О.Бабенко, В.М.Жука, М.В.Калінчика, М.Д.Корінька [4], М.Й.Маліка [5], М.Портера [6], В.В.Ткачука [7], П.М.Федієнка [5], С.Черненка [8], В.Шевцова [9], інших. Вони звертають увагу на зростання ролі інформаційних ресурсів та інформаційних систем в господарській діяльності економічних суб'єктів і наголошують на нераціональності існуючої системи збору статистичної інформації на загальнодержавному рівні. Більшістю вчених висвітлюється певна сторона даної проблеми з точки зору різних напрямів діяльності: управління, бухгалтерського обліку, інформаційних технологій, стратегічного планування, державного управління тощо. Економічного обґрунтування комплексного дослідження інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень ми не зустрічали.

Постановка завдання. Коротке висвітлення результатів синтезу проведеного нами комплексного дослідження виступило метою статті.

Об'єктом дослідження є інформаційне забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників, а також органів державного управління. Дослідження проводилися за допомогою методів: монографічного – при висвітленні поглядів вчених на проблеми, що розглянуті в роботі; вивченні розвитку позицій суб'єктів дослідження, а також вітчизняного і зарубіжного досвіду в цій сфері; абстрактно-логічного – при узагальненні теоретичних викладок, формулюванні висновків і пропозицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство через належність до сфери матеріального виробни-

цтва і консерватизму поглядів, зумовлених специфікою сільського укладу, менш повільно реагує на тенденції змін суспільного життя. Проте науково-технічна революція, спричинена розробками новітніх інформаційних технологій, спонукає змінювати підходи до здійснення діяльності і в аграрній сфері.

Інформаційна технологія впливає не тільки на виконання окремих видів діяльності, але й розширює можливості підприємства щодо ефективного використання зв'язків між ними як всередині підприємства, так і за його межами. Технологія створює нові зв'язки між окремими напрямками діяльності, й підприємства можуть краще координувати свої зусилля з діями постачальників або покупців [6]. Використання глобальної мережі Інтернет, де розміщують свої сайти з повним поданням бізнес-інформації потенційні партнери суттєво сприяє цьому. Зокрема, на сайті дистриб'юторів виробників засобів захисту рослин розміщено інформацію про компанію, її продукцію, що систематизована за видами і призначенням засобів, наведено характеристику спектру їх дії, спосіб використання, ціни. В результаті майбутні покупці мають можливість попередньо ознайомитися з великим масивом пропозиції товарів та послуг, що їх цікавлять, умовами придбання й іншою детальною інформацією, не виходячи з власного кабінету.

Вагоме значення для ефективного функціонування народногосподарського комплексу має акумуляція та споживання інформації на двох рівнях: мікро- та макро-.

Інформаційні ресурси на мікрорівні слугують важливим інструментом управлінського процесу. Ефективність сучасного управління значною мірою залежить від інформаційного забезпечення підготовки, прийняття й реалізації управлінських рішень. Більше того, виходячи з ідеї та принципів методології системного підходу, процеси проектування й здійснення управлінської діяльності взагалі неможливі без постійного одержання і споживання інформації. При цьому остання має надходити з відповідною точністю, повнотою та достовірністю.

Важливим фактором виступає також своєчасність та оперативність подання інформації, яка, з одного боку, дає дійсне

уявлення про оперативний стан об'єкта управління у відповідний момент часу чи за певний його проміжок, а з другого, дає змогу своєчасно здійснити таке втручання в процес його функціонування, яке усуває можливість небажаного розвитку ситуації та відновлює запланований хід подій [7].

Інформація, що необхідна для прийняття управлінських рішень, має дві групи джерел надходження: внутрішнє (інформація самого підприємства щодо його внутрішньої ситуації) та зовнішнє (інформація щодо процесів, подій, суб'єктів зовнішнього середовища підприємства, яка тим чи іншим чином може вплинути на його діяльність). Різноманітна інформація щодо можливих партнерів бізнесу та переліку їх товарів (послуг), технології (процесу), устаткування, вхідних матеріалів, можливостей персоналу, інших ресурсів, а також з питань моніторингу продовольчого ринку (ціна, попит, пропозиція) є необхідним невичерпним ресурсом підприємства. Вміння отримувати й синтезувати таку інформацію виступає важливою характеристикою рівня управлінського потенціалу підприємств.

Використовуючи підходи М.Маліка та П.Федієнка до характеристики інформаційно-аналітичної системи АПК, що представлені в роботі [5], виділимо в інформаційному потоці три групи: інформацію виробничого характеру (включаючи фази постачання матеріалів та збуту продукції), інформацію освітнього характеру і наукову інформацію.

Виробнича інформація має характеристики, які наводилися вище. Нею, хто в більшій, хто в меншій мірі користуються всі сільськогосподарські товаровиробники.

З розвитком супутникових телекомунікацій дедалі більшого практичного значення для використання в агропромисловому виробництві набувають геоінформаційні технології. Побудовані на їхній основі системи представляють апаратно-програмні комплекси із забезпечення збору, обробки, відображення та передачі просторово-координатних даних, інтеграцію даних про територію при вирішенні прикладних земельно-ресурсних та інших завдань. У сільськогоспо-

дарському виробництві розвинених країн за допомогою таких систем визначають основні характеристики земельних ресурсів, проводять кадастрову оцінку земель, площі посівів культур, ураженість шкідниками та прогнозовану врожайність. За допомогою системи супутників із заданою точністю визначаються параметри конкретної земельної ділянки, складаються карти-схеми, формуються відповідні бази даних розміщені на потужних серверах. Такі дані за допомогою відповідного програмного забезпечення використовуються для проведення подальших розрахунків та прийняття управлінських рішень [4].

До одного з видів зовнішніх джерел інформації виробничого характеру належать консультативні служби. Велику роль у наданні консультацій сільськогосподарським виробникам мають відігравати дорадницькі служби. В умовах України ця важлива складова інфраструктури аграрного ринку, на відміну від зарубіжних країн, ще не набула належного рівня.

Сільськогосподарські підприємства, які ставлять за мету функціонування свій розвиток, обов'язково використовують дві інші групи інформаційного потоку. Ефективне господарювання в сучасних умовах неможливе без грамотного кваліфікованого персоналу, без отримання освітньої інформації. Для досягнення успіху працівників потрібно навчати й навчати постійно; знайомити з новими технологіями, використанням нових ресурсів, новими методами організації праці, новими підходам до роботи. Керівники провідних підприємств стверджують, що кадри (від робочих до менеджерів вищої ланки) потрібно готувати собі самим. Зразком такого підходу є мережі ресторанів швидкого харчування, які мають власні школи підготовки. Сільськогосподарську освіту надають аграрні заклади різного рівня акредитації, куди господарства направляють вчитися молодь, а також штатних працівників на підвищення кваліфікації.

Теоретично значимість навчання персоналу розуміють всі представники вищої ланки управління, проте практично реалізують лише окремі господарства. У спілкуванні з керівника-

ми сільськогосподарських підприємств ми від багатьох чули відповідь, що вони ще не готові ні психологічно, ні матеріально до навчання та підвищення кваліфікації кадрів. Вони використовують ті знання і навички, якими володіють їх працівники, а також консультуються зі «старими» спеціалістами, обмінюються досвідом з колегами під час різномірних нарад та зібрань.

Науковою інформацією цікавляться сільськогосподарські підприємства, які у своїй діяльності віддають перевагу передовим інтенсивним технологіям виробництва сільськогосподарської продукції. Ці господарства постійно співпрацюють з науковими установами, направляють своїх фахівців на виставки, конференції, семінари, курси, інші подібного роду заходи. Причинно-наслідковим фактором на таких підприємствах є значно вищі фінансові результати діяльності у порівнянні з тими, хто працює за адаптивними технологіями виробництва продукції.

Потребує накопичення й обробки інформація про суб'єктів господарювання і макрорівень. Повномірність та об'єктивність такої інформації надає змогу державі виконувати регулятивні функції, забезпечує ефективне функціонування господарського механізму й дотримання інтересів економічних суб'єктів. Світовою практикою доведено нераціональність ринкового саморегулювання. Найвищі досягнення соціально-економічного розвитку показує ринкова економіка, в якій має місце раціональне виважене державне регулювання, що забезпечує збалансоване функціонування економіки на базі суспільно цінних галузевих пропорцій.

Роль постачальника інформації для прийняття рішень на різних рівнях грає бухгалтерський облік. Фахівці визнають, що системи обліку, які використовуються, не відповідають сучасним вимогам, що пред'являються до такого роду інформації [9]. Необ'єктивність акумульованої інформації, зумовлена нераціональним її збиранням та великою питомою вагою тіньової економіки, а також недостатня економічна обґрунтованість державної регуляторної політики унеможливають формування оптимальних співвідношень на базі регулювання різних ринків.

Одним із головних джерел інформації про стан галузей та ринків, яку використовують у своїй діяльності органи державного управління, на сьогодні є дані державної статистики та близькі до них за характером адміністративні дані центральних і місцевих органів державного управління. Проте посадовці вказують, що наявна система державних статистичних спостережень не передбачає збирання та аналіз багатьох важливих показників, які характеризують ринки як специфічне суспільно-економічне явище, таких, наприклад, як рівень концентрації, ступінь відкритості тощо [8]. Інформація, яку щомісячно збирає Держкомстат, запізнюється в часі й не може бути використана для оперативних прогнозів ринкової кон'юнктури.

Для прийняття ефективних рішень потрібна система оперативного збору інформації не тільки щодо сільськогосподарських підприємств, а й щодо всіх виробників, а також всіх видів продукції, і, крім того, вона повинна бути доступною для всіх учасників ринку. Прогнози попиту та пропозиції, імовірної кон'юнктури теж здійснюють інформаційні агентства, однак вони часто суб'єктивні, та й доступність такої інформації для виробників обмежена [1]. У той же час відбувається збирання доволі значного масиву інформації. За словами керівника одного сільгосп підприємства, протягом 2008 року на запити різного роду комісій та перевірок господарство дало відповіді на 1364 сторінках [3]. Все це свідчить про нераціонально вибудовану систему статистичної звітності та організації збору інформації в Україні, у чому доцільно було б перейняти досвід інших країн.

Для ефективного впливу держави на ринки: від епізодичного спостереження до прямого регулювання цін, обсягів виробництва тощо, фахівцями рекомендується три основні моделі одержання й обробки такої інформації. Перша – моніторинг ринків. Під ним розуміється постійне відстеження значного числа показників, що всебічно характеризують стан ринку. Друга модель – спостереження за ринками. На відміну від моніторингу вона припускає періодичне відстеження об-

меженого числа найважливіших параметрів, що характеризують стан ринків. Третя модель – кризове регулювання. Інформація про стан відповідних ринків збирається й аналізується у випадках кризових проявів на них [8].

Висновки. Цінність та ефективність рішень, що приймаються, значною мірою залежать від повноти, точності й своєчасності надходження різномірної інформації. Впровадження оптимальних моделей обліку й обробки даних забезпечить формування потоку необхідної інформації на мікро- та макрорівнях. Застосування новітніх досягнень інформаційних технологій підвищують рівень організації виробничих процесів та їх результативність. Останньому сприяє також використання у господарській діяльності підприємств всіх трьох видів інформації: виробничої, освітньої, наукової.

Перспективи подальших розвідок досліджуваної проблеми полягають у розробці господарського механізму державного регулювання різномірних ринків з метою формування оптимальних галузевих пропорцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрна політика: стратегія чи рух навіпамацьки? // Пропозиція. — 2006. — №12. — С. 6—9.
2. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: [монографія] / Л. Л. Антонюк. — К.: КНЕУ, 2004. — 275 с.
3. Козак І. Посієш збитки – збереш злидні / Ірина Козак // Агробізнес сьогодні. — 2009. — № 4. — С. 12—13.
4. Корінко М. Д. Диверсифікація: теоретичні та методологічні основи: [монографія] / Микола Данилович Корінко. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 488 с.
5. Малік М. Й. Аграрна реформа і розвиток підприємництва / М. Й. Малік, П. М. Федієнко. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 271 с.
6. Портер Майкл Е. Конкуренція / Портер Майкл Е.; [пер. с англ. О. Л. Пиливського]. — М.: Издательский дом «Вільямс», 2005. — 608 с.
7. Ткачук В. В. Роль керівника в регулюванні інформаційних потоків управлінського процесу / В. В. Ткачук // Економіка АПК. — 2008. — № 11. — С. 9—11.
8. Черненко С. Проблеми інформаційного забезпечення в державному регулюванні конкурентних відносин в Україні / Сергій Черненко // Економіст. — 2004. — №10. — С. 40—43.
9. Шевцов В. Совершенствование управления сельскохозяйственными предприятиями / Владимир Шевцов // Международный сельскохозяйственный журнал. — 2003. — № 6. — С. 20—24.